

الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ

دفتر برنامه‌ریزی و فن‌آوری آموزشی

سرشناسه:	فتحعلی‌خانی، محمد، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	آموزه‌های بنیادین علم اخلاق/ محمد فتحعلی‌خانی؛ [برای] پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی <small>ﷺ</small> .
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی <small>ﷺ</small> ، ۱۳۹۳ -
مشخصات ظاهری:	ج ۲.
فروست اصلی:	مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی <small>ﷺ</small> ۱۳۹۳/۵۱/۱۲۴
فروست فرعی:	دفتر برنامه‌ریزی و فن‌آوری آموزشی ۲
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۸۳۲-۱
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	چاپ سوم.
یادداشت:	ج ۲ (چاپ سوم: ۱۴۳۵ق. = ۱۳۹۳) (فیبا).
یادداشت:	چاپ قبلی: شهریار، ۱۳۷۹.
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	اخلاق اسلامی
موضوع:	اخلاق اسلامی -- پرسش‌ها و پاسخ‌ها
شناسه افزوده:	پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی <small>ﷺ</small>
رده بندی کنگره:	BP۲۴۷/۸/۲۵۱۸ ۱۳۹۲
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۶۱
شماره کتابشناسی ملی:	۳۴۱۹۲۱۴

آموزه‌های بنیادین علم اخلاق (۲)

محمد فتحعلی خانی

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

آموزه‌های بنیادین علم اخلاق (۲)

مؤلف: محمد فتحعلی‌خانی

چاپ سوم (ویراست جدید): ۱۳۹۳ ش / ۱۴۳۵ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۱۳۵۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

- قم، چهارراه شهدا، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸. تلفکس: ۰۲۵-۳۷۸۳۹۳۰۵-۹
- قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۳۳۱۰۶ - فکس: ۰۲۵-۳۲۱۳۳۱۴۶
- تهران، خیابان انقلاب، بین خیابان وصال شیرازی و قدس، نبش کوچه اسکو، پلاک ۱۰۰۳. تلفن: ۰۲۱-۶۶۹۷۸۹۲
- مشهد، خیابان امام رضا علیه‌السلام، خیابان دانش شرقی، بین دانش ۱۵ و ۱۷. تلفن: ۰۵۱۱-۸۵۴۳۰۵۹

pub.miu.ac.ir miup@pub.miu.ac.ir

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: محمدسعید پناهی
- معاونت تولید: تورج روحانی
- ناظر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: محمدباقر شکری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- آماده‌سازی: سعید جعفری
- صفحه‌آرایی: سید محمدرضا جعفری
- ویراستاری: جواد چناری
- نمونه‌خوانی: جواد حاج‌حسینی

سخن ناشر

تحولات اجتماعی و مقتضیات نوپدید دانش‌ها و پدید آمدن دانش‌های نو، نیازهایی را به وجود آورده که پاسخ‌گویی به آن، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت چهره‌های متخصص را ضروری می‌نماید. از این رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شود.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

از طرفی بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی را در پی دارد.

در این بستر، حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی اند. «جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

«مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ» با قدردانی و سپاس از فاضل ارجمند جناب آقای محمد فتحعلی‌خانی مؤلف کتاب آموزه‌های بنیادین علم اخلاق ۲ و تمام عزیزانی که در تولید این اثر همیاری و همفکری داشته‌اند، آن را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلامی تقدیم می‌کند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

مقدمه دفتر برنامه‌ریزی و فن‌آوری آموزشی

حقیقت‌مداری اصیل‌ترین و زیباترین راز هستی و حقیقت‌طلبی ماندگارترین و برترین گرایش آدمی است.

داستان پر رمز و راز حقیقت‌جویی بشر، سرشار از هنرنمایی مؤمنان، مجاهدان و عالمانی است که با تمسک و پای‌بندی به حقیقت بی‌متها، در مصاف بین حق و باطل، سربلندی و شرافت ذاتی حق را نمایان ساخته‌اند و در این میان، چه درخشندگی چشم‌نوازی در اسلام عزیز است که علم را به ذات خود، شرافتمند و فخیم دانسته و از باب تا محراب، کائنات را سراسر علم و عالم و معلوم می‌نمایاند و در مکتب آن، جز اولوالعلم و راسخان در مسیر طلب دانش، کسی را توان دست‌یابی به گنجینه‌های حکمت نیست.

علم برخاسته از وجدان پاک و عقل سلیم، در پرتو انوار آسمانی وحی، هم به فرد کمال انسانی، عظمت روحی و رشد معنوی می‌بخشد و فکر، اندیشه و خیال او را به پرواز درمی‌آورد، و هم جامعه را سمت و سوی سعادت‌مندانه بخشیده و آن را به جامعه‌ای متمدن و پیشرو متحول می‌کند. بی‌توجهی یا کوتاه‌فکری است اگر فرد و جامعه‌ای به دنبال عزت، استقلال، هویت، امنیت، سعادت و سربلندی مادی و معنوی باشد، اما آن را در صراطی غیر از

حقیقت‌طلبی، علم‌اندوزی و حکمت‌مداری الهی طلب نمایند.

انقلاب سراسر نور اسلامی ایران که داعیه جهانی‌سازی کلمه الله و برپایی تمدن جهانی اسلام را داشته و فروپاشی و افول تمدن‌های پوشالی غرب و شرق را به نظاره نشسته است، با اندیشه فقاهتی در اداره حکومت و نظریه متری «ولایت فقیه»، طرازی از مسئولیت‌ها و مأموریت‌های حوزه‌های علمیه و روحانیت را عرضه نمود که امید و نشاط را نه تنها در شیعیان و مسلمانان، بلکه در دل تمامی آزادی‌خواهان و حق‌طلبان سراسر جهان زنده ساخت.

در این راستا، رهبر فرزانه انقلاب^(مدظله) با عزمی مصمم و با تمامی توان، همچون پیر و مراد خود خمینی کبیر^(علیه السلام)، در صحنه حاضر شده و با تأکید بر اهمیت و فوریت این حرکت فراگیر و بی‌وقفه، همه توانمندی‌ها و اراده‌ها را جهت تحقق جنبش نرم‌افزاری و نهضت تولید علم و تحول در علوم انسانی و نیز یافتن راه‌های میان‌بر و دانش‌افزا راهبری و رصد می‌کنند.

جامعه المصطفی^(علیه السلام) العالمية، نمادی درخشان از این رسالت جهانی و همت بین‌المللی انقلاب اسلامی است که بار مسئولیت تربیت مجتهدان، عالمان، محققان، متخصصان، مدرسان، مبلغان، مترجمان، مربیان و مدیران پارسا، متعهد و زمان‌شناس را بر دوش داشته و با تبیین، تولید و تعمیق اندیشه دینی و قرآنی و گسترش مبانی و معارف اسلامی، به نشر و ترویج اسلام ناب محمدی^(صلی الله علیه و آله) و معارف بلند و تابناک مکتب اهل بیت^(علیهم السلام) جامه تحقق می‌پوشاند.

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی^(علیه السلام) نیز که مهم‌ترین و گسترده‌ترین مجموعه پژوهشی المصطفی^(علیه السلام) است، بومی‌سازی و بازتولید اندیشه دینی معاصر، متناسب با نیازها و اقتضائات عرصه بین‌الملل، تبیین، تولید و تعمیق اندیشه دینی، گشودن افق‌های جدید فکری و معرفتی در دنیای معاصر، پاسخ‌گویی به مسائل و شبهات

فکری و معرفتی مخاطبان و تأمین و تدوین متون و منابع درسی و کمک‌درسی، به‌ویژه با رویکرد اسلامی‌سازی علوم و پشتیبانی علمی از فعالیت‌های سازمانی المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را از جمله مأموریت‌ها و تکالیف خود می‌داند.

اثر علمی پیش رو نیز به همت مؤلف محترم جناب آقای محمد فتحعلی‌خانی در چارچوب اهداف و برنامه‌های پژوهشگاه و مبتنی بر نیازسنجی‌های صورت گرفته، تهیه و تدوین شده است.

در پایان لازم است ضمن ارج نهادن به تلاش‌های خالصانه محمد فتحعلی‌خانی محترم، از کلیه دست‌اندرکاران محترم آماده‌سازی و انتشار این اثر ارزشمند، به‌ویژه همکاران محترم مرکز بین‌المللی نشر و ترجمه المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و همه عزیزانی که به نحوی در تدوین و انتشار آن نقش داشته‌اند، قدردانی و تشکر نماییم و از خداوند متعال برای ایشان و همه خادمان عرصه تبلیغ و نشر مفاهیم و معارف دینی، آرزوی بهروزی، موفقیت و سعادت نماییم.

فهرست

بخش سوم: رابطه انسان با خود

۱. شناخت انسان از خود ۱۹
- روابط انسان با خود در قرآن و روایات ۲۰
- روابط شناختی ۲۱
- روابط عملی ۲۳
۲. خودشناسی ۲۷
- مقصود از خودشناسی ۲۷
- اهمیت خودشناسی ۲۹
- چرا خود را بشناسیم؟ ۳۱
۱. خودشناسی برای خداشناسی ۳۳
۲. خودشناسی برای خودسازی ۳۵
- خودشناسی برای خودسازی در روایات ۳۸
۳. گزینه ۴۳
- فطرت ۴۴
۱. حقیقت‌جویی ۴۴
۲. گرایش به زیبایی ۴۶
۳. گرایش اخلاقی ۴۷

- ۴۸..... ۴. گرایش به خلق و ابداع.....
- ۴۹..... ۵. گرایش به آزادی اعمال اراده.....
- ۵۲..... توانایی، اراده، اختیار.....
- ۵۲..... گرایش، توانایی و ابعاد «خود».....
- ۵۲..... روابط گرایش‌ها با یکدیگر.....
- ۵۳..... ۱. تعامل.....
- ۵۴..... ۲. تزامم.....
- ۵۷..... ۴. حقیقت‌جویی.....
- ۵۷..... اهمیت دانش.....
- ۵۹..... اهمیت دانش‌آموزی.....
- ۶۱..... عقل و اندیشه.....
- ۶۳..... آثار تعقل و تفکر.....
- ۶۵..... آثار علم.....
- ۶۸..... آثار جهل و بی‌خردی.....
- ۶۹..... عوامل رکود عقل و اندیشه.....
- ۷۳..... ۵. غفلت.....
- ۷۷..... عوامل شکوفایی عقل و دانش.....
- ۷۹..... گرایش حقیقت‌جویی و جهت صحیح آن.....
- ۸۴..... گونه‌های طلب علم.....
- ۸۹..... ۶. گرایش‌های غریزی.....
- ۸۹..... معنای غریزه و اقسام آن.....
- ۹۱..... سرکوبی غریزه یا رهایی آن؟.....
- ۹۵..... تغذیه.....
- ۹۷..... زیاده‌روی در خوردن.....
- ۹۹..... غریزه جنسی.....
- ۱۰۰..... آثار غریزه جنسی.....

فهرست ۱۳

۱۰۰.....	ترک التذاذ جنسی یا رهبانیت.....
۱۰۲.....	افراط در التذاذ جنسی.....
۱۰۵.....	۷. گرایش اخلاقی.....
۱۰۶.....	تعریف خودسازی.....
۱۰۶.....	اهمیت خودسازی.....
۱۰۸.....	زمان خودسازی.....
۱۱۰.....	مراحل خودسازی.....
۱۱۱.....	روش کلی خودسازی.....
۱۱۷.....	۸. اراده.....
۱۱۸.....	ضعف اراده و تقویت آن.....
۱۲۳.....	آمادگی و تمرین خودسازی.....
۱۲۳.....	۱. آمادگی.....
۱۲۳.....	الف) تلاوت قرآن.....
۱۲۶.....	ب) یاد مرگ.....
۱۲۷.....	۲. تمرین خودسازی.....

بخش چهارم: رابطه انسان با محیط

۱۳۵.....	۹. رابطه انسان و جهان مادی.....
۱۳۶.....	انسان و جهان مادی.....
۱۳۶.....	تفاوت دنیای ما و جهان خارج.....
۱۴۰.....	دو معنای دنیا.....
۱۴۰.....	دنیای مذموم، دنیای ممدوح.....
۱۴۳.....	زدودن محبت دنیا.....
۱۴۴.....	فریبندگی دنیا.....
۱۴۶.....	محبت مال.....
۱۵۰.....	آثار ثروت و محبت آن.....
۱۵۵.....	۱۰. قناعت.....

۱۵۸.....	زهد
۱۶۱.....	مراتب زهد
۱۶۲.....	آثار زهد
۱۶۲.....	۱. محبوب خدا شدن
۱۶۲.....	۲. علم و هدایت
۱۶۲.....	۳. آسانی مصیبت‌ها
۱۶۲.....	۴. بصیرت و آگاهی
۱۶۳.....	۵. آمادگی قلب
۱۶۳.....	۶. فراغت دل
۱۶۳.....	۷. آرامش فقیران
۱۶۳.....	۸. آسودگی وجدان
۱۶۷.....	۱۱. روابط محیط انسانی
۱۶۷.....	اخلاق خانواده
۱۶۸.....	کارکردهای خانواده
۱۷۱.....	انتخاب همسر
۱۷۲.....	حقوق و وظایف
۱۷۳.....	۱. شوهر
۱۷۵.....	۲. زن
۱۷۶.....	۳. والدین
۱۷۷.....	نام‌گذاری
۱۸۱.....	۱۲. تربیت فرزند
۱۸۷.....	سرپرست خانواده
۱۸۹.....	فرزند
۱۹۱.....	وظایف اخلاقی فرزند
۱۹۵.....	۱۳. نیکی به پدر و مادر
۱۹۶.....	وجوب پرهیز از آزار پدر و مادر

۱۹۸	فروتنی در برابر والدین
۱۹۸	وظیفه فرزند پس از درگذشت والدین
۱۹۹	خواهر و برادر
۲۰۲	صله رحم
۲۰۹	۱۴. اخلاق تعلیم و تربیت
۲۱۲	نور علم
۲۱۳	وظایف طالب علم
۲۱۷	تعلیم
۲۱۸	وظایف اخلاقی معلم
۲۲۳	۱۵. روابط عام اجتماعی
۲۲۳	همسایگان
۲۲۹	دوستان
۲۲۹	اقسام دوستی
۲۳۳	دوست خوب و دوست بد
۲۳۵	حقوق دوستان
۲۳۷	مجالست و معاشرت
۲۴۱	۱۶. عوامل و موانع سازگاری
۲۴۱	حسن ظن به دیگران
۲۴۳	همدلی و خیرخواهی
۲۴۵	خوش خلقی و حسن سلوک با دیگران
۲۴۶	فروتنی و احترام به دیگران
۲۵۱	۱۷. خود بزرگ بینی و تکبر
۲۵۶	حسد
۲۵۹	دروغ
۲۶۰	۱. دروغ گو
۲۶۰	۲. منشأ دروغ

۲۶۲ آثار دروغ	۳
۲۶۷ غیبت	۱۸
۲۶۸ آثار غیبت	
۲۷۰ شنیدن غیبت	
۲۷۱ بهتان	
۲۷۲ سخن چینی	
۲۷۳ عیب‌جویی	
۲۷۶ آثار دوری از این گناهان	
۲۷۹ امر به معروف و نهی از منکر	۱۹
۲۸۲ آثار امر به معروف و نهی از منکر	
۲۸۷ منابع	